

LO GERONÉS

SETMANARI DE AVISOS Y NOTICIES

PORTE-VEU DEL «CENTRE CATALANISTA DE GERONA Y SA COMARCA»

PREU DE SUSCRIPCIÓ

1 pesseta trimestre
1'25 id. id.
4'50 id. id.

Un número 10 céntims

Any 5th

DE LA GUERRA

En pochs dies la causa de la pau ha guanyat molts partidaris: bona part dels patriots d'un mes arrera s'han arribat a convencer de que, no més ab gallardia y una història glòria no's v'ha enllot: pràcticament, doncs, y d'així el punt de vista material estan ja convencuts; però es pren més, es precis que's convencen de que aquesta manera de pensar a que 'ls ha condut el desastre, l'havien d'haver tingut molt avans y l'haurian tinguda, tant solament s'haguessen fixat seriament en la qüestió y l'haguessen estudiada més a la llum del sentit comú que de les flamarades dels periódichs.

«Qué es la guerra? Es l'us per part d'un Estat de la forsa armada, ab l'objecte de fer efectiu un dret que per part de qualsevol altre Estat se l'hi vulnera: la guerra es doncs un medi, y com a tal subjecte primerament a una condició; la possibilitat racional de conduir al fi. ¿Concorre aquesta condició en la que's troba sostenint Espanya? Indubiablement que no, y en dos conceptes; el primer per que fins sense l'intervenció dels Estats Units se veia venir ben clara y en plasso més o menys lluny l'independència cubana, y l'segon perque l'desequilibri dels medis de guerra ab que contavan els dos Estats beligerants deixava preveure d'un modo forsa segur que si Espanya volia fer valer per la guerra els seus drets l'hi passaria alló de *ir por lana...* etc. Per lo tant demanar una guerra que racionalment no's podia esperar guanyar, es demanar un medi que no condueix al fi.

Pot la guerra tenir algún altre objecte que l'restabiment del dret pertorbat? De cap manera: la teoria, que's desprén de molts escrits y discursos, més carregats de lirisme que de llògica, de que entre l'stats poden averhi verdaderas ofensas y que la guerra es un medi de reparació d'aquestes, es anticristiana y anticientífica; anticristiana, perque s'basa en l'idea de la venjança, y anticientífica, perque es admestre que la nació faltada de medis de defensa té sempre culpa, ja que en aquesta espècie de *juicio de Dios* té de perdre d'una manera quasi necessaria; en fi, y per acabar, contra aquest modo de veure poden aduhirse tots els mateixos arguments que contra l'desafio.

Y no obstant, es trist confessarlo, una majoria immensa del poble espanyol ha sigut durant molt temps partidaria de la guerra i Pobre poble! Seduït per una premsa venal y peurista sense més ideals que la conveniencia del ilustre jefe y la butxaca del propietari, ha demostrat una vegada més que es com els fanals que donan la llum d'un color o altre segons el vidre que 'ls hi posan. Això resultarà tant dur com se vulgui, pero no per això es menos cert; fins en els moments en que l'història ens el presenta impetuós y dominador, apoderat de les riendes del govern en les grans revolucions, no es gens difícil veure que'n aquella evolució el poble no hi ha posat més que la forsa bruta, seguint llavors mateix, en que's presenta arrogant ab el nom de soberà, el dòcil instrument que porta a la pràctica el pensament que l'hi han imbuit dos o tres intel·ligències superiors, de vegadas una sola, que de la mateixa manera l'hi haguessen fet fer lo contrari si així s'ho haguessen proposat.

Per això mateix, perquè veiem que l'ús de l'opinió pública ha sigut un factor important en las nostres desgràcies. Y perquè veiem la manera artificial com se forma aquesta opinió, hem procurat un poch girarla en sentit molt diferent del que predicava la premsa patriota des de l'començament de la guerra de Cuba; per això avuy, que 'ls feixens han donat més la ràhó a nosaltres que a 'ns, però, de seguir el camí que senyalavam nosaltres ¿qué va resultar? tot lo més la pèrdua de Cuba, lo que

ADMINISTRACIÓ Y REDACCIÓ

Rambla Llibertat, 31

Diumenge 24 de Juliol de 1898

ANUNCIS Y COMUNICATS

Preus convencionals

De tots los llibres, follets, etc., que's remetin a la Redacció, se'n donara compte en lo Setmanari.

Núm. 223.

derar com un benefici pel país; y en canvi, de haver seguit el camí que ells han imposat ¿que'n resulta? lo que tots veiem, lo que diuen els telegramas y ploran las famílies.

Han passat ja moltes desgràcies que havíam anunciat nosaltres, però se'n poden evitar algunes mes: qui hagi après en lo que està passant, vingui a col·laborar en la nostra obra de pau, qui no pensi així pot anarsen ab aquesta massa, gràcies a Déu, més minvada cada dia, que va per cafès y carrers cridant *guerra, guerra!* de la mateixa manera y potser guiada per el mateix instint que li fa cridar *caballos, caballos!* a la plassa de toros.

J. V. C.

Principis, no persones

Hem llegit en los diaris que'l general Martínez Campos ha donat son parer sobre la guerra y sobre la situació d'Espanya.

Respecte al primer punt, encara que ab més autoritat y més coneixement de causa, s'ha expressat a poca diferencia de la mateixa manera que nosaltres ho havíam fet.

En quant al segon, es de opinió que l'actual Govern deu fer la pau, y, aquesta feta, pera la liquidació subsegüent no hi ha altre remey que encarregarla al partit liberal o al conservador, ja que no's veuen en lloc homes nous capassos d'aquest comés.

No sabém lo que'l general Martínez Campos entén per liquidació. De tots modos, de les seves paraules se'n desprén que no dona a la present crisis de l'Estat espanyol tota la pavorosa trascendència que realment té.

En nostre concepte, lo qu'ha cayut, lo que s'ha desacreditat, lo que s'ha enfonsat, no son solzament los homes y 'ls partits governants; sino les idees, los principis, los procediments que aquests homes mantenian y representaven.

Enténgas que al dir axó no'n referim, com los republicans, a formes de govern, sempre accidentals; ni, com los carlins, a cambis de dinastia. Uns y altres no aspiran a res més que a substituir en l'usde fruct del poder als qu'avyu lo disfrutan.

A lo que 'ns referim, es a la concepció mateixa de l'Estat, a les atribucions que a'n aquest corresponen.

La absorció per l'Estat de totes les forces, de totes les energies, de tota la vida del poble: axó es lo qu'ha fracassat, lo que 's deu substituir.

L'Estat no es la nació, sino exclusivament l'entitat que la representa.

Y, per lo mateix, la nació, lo país, no's deu sacrificiar a les exigències, a les conveniencies de l'Estat; sino al contrari, aquest deu atemperar-se a les conveniencies, als interessos de la nació.

La nació no es forta ni rica, perque l'Estat disposi de molts diners ni de molts soldats; sino perque tinga energia moral y material suficient pera traure forces de tota mena quan convinga y quan la conservació y defensa propia ho exigui.

¿Ahont es avuy en lo poble aquesta energia moral y material? ¿Ahont son los que expontània y voluntàriament donan pera la conservació y defensa de la patria la seva sanch o 'ls seus diners?

En canvi, may havia sigut fort com ara l'Estat espanyol, may havia pogut cridar tants de soldats, ni pujar tant los pagos de tota mena, ni fer tant lo que li dongués la gana, sense protesta violenta ni pacifica de ningú.

Y de què li ha servit, de que li serveix al Estat aquesta forsa, aquesta omnipotència? ¿Ha pogut ab ella respondre de la conservació ni de la defensa de la patria?

Nò: no's governa un país, ni's mira per la seva prosperitat, ni's vetlla per la seva fortalesa, volgunt tenir-ho tot al puny, volgunt manar en l'individu, en la família, en lo municipi, en les regions; no dei-

xant moure's ni respirar a ningú independentment de la esfera del Estat; agarrotant a uns y altres sempre ab caminadors, y privantlos hi tota iniciativa, tota vida.

Ab axó lo que's logra, es lo qu'ha succehit; anarrear en lo país tota resistència, tota energia moral y material, fins al punt de que l'veyem indiferent y alelat devant les desgràcies de la nació, com si no cayguesen sobre les seves espaldilles y si únicament sobre les del Govern, al qual està acostumat a mirar com a una entitat totalment divorciada d'ell y contra la quina res pot.

Fora les coses de son lloc, ha resultat que en les hores de prova, ni'l Estat ni'l país han cumplit ni pogut cumplir ab la seva missió, y la desfeta ha deixat aclapahits a l'un y a l'altre, sens que ni sisquera hagi sigut prou potent pera matar la superbia y rancoritat d'aquell, ni acabar ab les ambicions y 'ls odis que divididexen a aquest últim.

A n'això es a lo que s'ha de posar remey, axó es lo que s'ha de liquidar, y pera ferho no servexen ni 'ls homes, ni 'ls partits, ni les idees, ni 'ls sistemes de Govern que fins ara han predominat.

Se necessita no solsament gent nova, sino pensament nou. Se necessita restaurar lo país, tornarli la vida y la energia; rodejar del respecte a que tenen dret a totes les entitats naturals e històriques, y que 'l Govern, com a exteriorisació de l'Estat, se fassi càrrec de que no es l'amo de la nació, sino 'l representant d'ella, y que per ella y en benefici d'ella existeix y deu obrar.

J. B. y S.

FORA DE TÓ

El Regional de Figueras ens ha fet conèixer un article firmat per S. Pey Ordeix y publicat en *El Urbión* en lo quin aquest senyor després d'alegar sos drets a tractar la qüestió regionalista, entre 'ls quins se distingeix l'haver publicat uns articles en lo *Diari Catalán* l'any 1890 que contribuiren molt a la propagació del *regionalismo verdadero* y també l'haver fundat a Burgo de Osma l'any 1892 *El Oromense* defensant la política regionalista, y de declarar que *El Urbión*, ahont escriu, es un periòdic «francamente regionalista; pero no regionalista de este o aquel color; sino a la española:» les empreus contra 'ls catalanistes y contra tots los catalans que demanen la pau, ab un furor guerrero y ab una sanya digne de qualsevol xirigotero de *La Publicidad*, del més rabiós partidari de D. Carles y fins del més beatific dels integrists a les ordes de D. Ramón Nocedal que, axis com repartexen a voluntat patents de catòlics, ara sembla qu'han agafat la mania de repartir també patents de regionalista; pero de «regionalismo verdadero...» «no de este ni aquel color; sino a la española,» es a dir, regionalisme integrista, nocedali y guerrero.

Tot axó 'ns tindrà sense cap cuidado y fins perdonarem a n'aquell senyor la bona voluntat y la sana intenció ab que s'occupa dels catalanistes, en gracia als serveys que diu que té fets a la causa del regionalisme a la española; sinós que en son desahogo guerrer demostra saber del catalanisme y dels catalanistes solsament lo que 'n deu haver sentit a dir per allà a Castella, perque encara que 's català diu, y ben bé 's coneix, que fa temps es fora de Catalunya.

Perque si no 'n fos fora, sabria y li constaria bé que 'ls catalanistes desde 'ls principis dels alsaments de Cuba y Filipines eran contraris de la política guerrera que seguí 'l Govern presidit per don Anton Cánovas y partidaris de la concessió a les colonies de la autonomia que per ells demanen; sabria que res te-

nen que veure los catalanistas ab los industrials y comerciants que llavors apoyavan decididament al Govern y que potser ningú 'ls hi va cantar à n' aquests senyors les veritats tant clares com los catalanistas; sabria que es una falsetat y una injusticia afirmar que hi hagi res de comú entre *La Veu del Montserrat* y *La Esquella de la Torratxa*, que encara que escrita en llengua catalana la última, may ha sigut ni tingut res de catalanista y perteneix, com lo senyor S. Pey-Ordeix, à la escola dels que's contentan ab ser catalans y ab formar à les files d' aquest ó aquell partit que té son amo y senyor al Centre y si may li ha convingut mostrar alguna tendència regionalista, ho ha fet, com lo senyor Pey, abominant dels catalanistas y exalant lo regionalisme à la *española*, regionalisme que per lo vist tothom entén à la seva manera; y sabria, per fi, que es una calumnia que sols pot basarse en la mala fe, l' atribuir ai catalanisme que sols se mou pel negoci y per la explotació mercantil, quan tothom està cansat de saber à Catalunya que la campanya pacífica qu' ha fet no desde la guerra ab los Estats Units sino desde 'ls principis de les guerres colonials, l' ha feta anant sempre contra la corrent y no atrayentse més que persecucions, pèrdues y disgustos: campauya apoyada no solzament en idees de humanitat sino en principis de justicia y fins de riguosa moral; «no vulgues pels altres, lo que no vols per tú».

Si de tot axó estés enterat, no diria 'ls disbarats que diu, no barrejarà lo que no's pot barrejar; no confondrà als catalanistas ab sos enemichs, y s'haurà estalviat l' ensenyar la orella, mostrant que son regionalisme es de color perfectament determinat y del que Deu nos deslliure.

En bona hora que si es partidari de la guerra ens combati à nosaltres perque no'n som: pero fassihò ab armes de bona llei, no ab imputacions obertament falses y calumnioses; y, sobre tot, si vol parlar dels catalanistas y combàtrels, entéris primer de qui son y de sos actes y no 'ls hi carregui fets en que no hi tenen res que veure, ni propòsits que may han tingut.

Y.

21 DE JULIOL

Avuy complexen vint y dos anys que l' Govern espanyol firmà la llei anulant los furs bascongats, darreras llibertats regionals que subsistian.

Ab lo temps qu' ha passat del 1876 ensà molts homes han desaparegut, moltes coses han canviat. En Cánovas, l' autor d' aquella expoliació, també ha donat son compte à Deu, y passat lo respecte que's mereix la sombra d' un cadavre; l' seu recort ja 'ns deixa una estela de dol à la memòria. Cosas y homes han canviat desde 1876, pero l' amor à las venerandas lleys se conserva arrelat en lo cor dels baschs. Es més fàcil segar una vida, cremar una llei, que fer perdre la personalitat nacional à un poble!

En trista occasió vé l' aniversari de la perdua de la legislació euskara. En lo moment en que patímany tantas misèries, en que sufrímany tantas vergonyas, fan més mal los recorts de les grans equivocacions. Se tragué la autonomia à un poble que era felic ab ella per considerarla atentatoria à la unitat nacional, y avuy bon goig que ab molta autonomia 's poguessin conservar baix una mateixa bandera tots los pobles que formavan la Espanya!

(De *La Renaixensa*.)

Notícies

Oficials

AJUNTAMENT.—Sessió del 20 de Juriol.—(2.ª convocatoria).—Reunis 4 concejals baix la presidència del arcalde Sr. Boxa, se llegí y aproba la acta de la sessió anterior, prenguentse després los següents acorts:

Aprobar comptes per valor de 789'60 pessetas.

Adquirir un barril de cloruro de cals pera la desinfecció de clavegueras.

Concedir permís als Srs. Planas Flaquer y C. pera instalar una màquina de vapor.

Abonar à D. Pere Llenas setanta pessetas, import dels gastos fets per trasladarse à Barcelona, à fi de ser curat en lo laboratori del Dr. Ferran de la mossegada de un gos rabiós.

Se donà compte de la formació de seccions pel sorteig dels individuos que han de formar la Junta municipal, seguent aprobacions.

Se llegí després una comunicació del Sr. Governador, en la qual se revoca lo acord del Ajuntament negant lo sou de jubilació à D. Tomás Carreras, mestre d' obras que fou del Ajuntament, y se'l declara ab dret à la jubilació.

A les 11 d' ahir matí varem ser cridats al Govern militar pel general governador Sr. Pérez Clemente, pera enternaros de que en virtut de disposicions superiors quedaven los periódichs subjetges à prèvia censura. Lo Sr. Pérez Clemente nos manifestà que son 'síntet era que les actuals circumstancies nos causessin à nosaltres y à tothom la menor extorsió possible y que confiava y esperava que passades aquestes, lo territori de son mando pogués dir que 'la suspensió de garanties no s' havia coneugut en res. Nosaltres, abundant en sos sentiments, procurarem també donar lo menos que fer possible, y agrahim per ara y tant al Govern militar de la província les atencions que li hem merescut.

Los detalls de la rendició de Santiago de Cuba no's connecten encara oficialment. Resulta, no obstant, comprobat que la plassa s' rendí per fam y que la capitulació compren més que la ciutat de Santiago: així diuen dels Estats Units que Guantánamo y la Caimanera estan ja en poder dels nortamericanos. Aquests han pres algunes precaucions contra 'ls disbarats que 'ls insurrectes haguessen pogut cometre en los punts rendits, sortintne d' axò diferencies entre uns y altres que's podrían convertir en enemiga manifesta y fer cambiar de moment lo perevidre reservat à la illa de Cuba. Lo nombre dels prisoners no's coneix tampoc ab exactitud, y ha sigut adjudicat à la Companyia Transatlàntica espanyola lo servei de repatriarlos fins al total de 10.000 soldats y 500 oficials. En poder dels americans lo cable de Santiago, ha quedat interrompuda la comunicació teleigráfica directe entre la Península y les autoritats espanyoles de les Antilles, de modo que totes les informacions tenen de venirnos per conducte de nostres enemichs. L' objectiu d' aquests es al present Manzanillo, qu' han bombarat y que's proposan atacar luego per mar y per terra. Més tard, diuen, se dirigirán contra Centfuchs pera ferne base d' operacions contra la Habana. També preparan pera molt aviat l' atach de Puerto Rico, envers quina illa suposan ha sortit ja la primera expedició de tropes composta de 12.000 homes: per cert que en aquesta illa hem tingut la desgracia d' haver volat la major part de les municions que portava 'l trasatlàntich que embarrancà prop de la capital, pera escapar de la persecució dels barcos yankis que vigilan la illa. La vinguda à les aygues d' Europa de la esquadra d' En Watson no es encara un fet, però l' Govern de Washington sosté que entra en lo desentrotill del seus plans de guerra, y expressa la seguretat de que Europa no hi tindrà res que dir. Per lo que ser pogués, han comensat à arribar al estret de Gibraltar barcos de guerra de diferents nacions y creuha per allí vora una esquadra anglesa de més de vint barcos de gran port.

Lo siti de Manila es cada dia més estret, los tagalos no paran en sos atachs y 'ls americans esperan la arrivada del general Merrit ab les darreres reforsos, pera atacar la ciutat.

Tots los indicis portan à creure que l' govern nostre treballa pera la pau. Tant de bò sia un fet aviat. Com més se tardi, més perdrà Espanya.

També s' diu que l' Govern té preses totes les mides pera assegurar l' ordre públich interior, pel cas de que qualsevol partit y especialment los carlins, que son los qui més bravatejan, volguessen aprofitarse de la ocasió pera l' logro de les seves particulars aspiracions.

Nos ha cridat molt l' atenció que *El Heraldo*, periódich de Madrid, fins ara dels del gremi de guerreros y patriots y partidari de desafiar si convenient fós à tota la humanitat, s' hage recordat à l'última hora, quan portém las espalles blaves à conseqüència entre altres dels seus engagaments, de retraire unas paraules pronunciades pel general Prim fà ja molts anys en lo Senat espanyol en les quines s' expressa respecta del yankis y del seu poder militar d' una manera complertament oposada à la que 'ns havia presentat *El Heraldo* mateix y quasi tots los altres periódichs de la seva taifa. Y ha crescut encara més la nostra estranyesa quan hem vist à la weyleriana y arxi-guerreta *La Publicidad*, de Barcelona, copiar al peu de la lletra lo recort de *El Heraldo*, sense posarhi cap pero y com fense'l seu.

¡Qué diferent era l' general Prim dels guerreros d' avuy en dia! Com à fill de Reus y bon català no's mossegava la llengua, com à soldat y patriota esposava la pell, y com à polítich no necessitava pera enlayrarse rebaxar los mérits ni l' valor dels qui podian ser sos enemichs, ni molt menos se rebaxava ell acudint à la mofa y al insult. La fusta d' En Prim no se sembla d' apropi ni de lluny à la dels guerreros de pluma de *El Heraldo* y *La Publicidad*.

Ab un plé complert tingué lloch, en lo Teatre, la funció anunciada lo diumenge passat, de la qual ne sortí agrado complagut lo públich. En *La Dolores* don Enrich Borràs feu un *Lázaro del hú*, sobre tot al final de l' obra; en la segona representació del *Don Gonzalo* tots molt bé.

A petició de varies personnes donaran dugues funcions més: una avuy, posant en escena la comèdia do A. Ferrer y Codina, *Toreros d' hicern*, y la comèdia en un acte *Los corridos*; y demà *Lo monjo negre*, del inoblidable Frederick Soler (*Pitarra*) y *Los Hugonotes*, comèdia en dos actes de M. Echegaray.

Hem rebut un hermós cartell anunciador del paper de fumar *Catalunya* que ha posat à la venda lo Sr. Company y Alvarez, junt ab una mostra del esmentat paper, que per sa calitat recomaném als fumadors, segurs de que l' usarán ab gust. A cada full hi ha estampat un lema patriòtic català.

S' han posat de nou en circulació las monedes de plata d' encunyació antiga, que fà temps havien sigut retiradas.

Se diu que pera la dignitat de Xantre d' aquesta Seu ha sigut nombrat un canonge de Santiago de Cuba.

S' han comensat à posar à la venda bitllets de la rifa de Nadal.

Se'ns ha assegurat per persona que pot saberlo que las donas públicas que vivian en lo carrer de darrera que Teatre han rebut orde de trasladarse à altre lloc des de primer del mes entrant. Veyam si aquesta vegada hi haurà més energia en mantindre la disposició, que aplaudexen las personas conformes que habiten aquell barri, per part de las autoritats y del inspector de policia senyor Pi, per net, de las que hi hagué ara fa poch, quan lo governador, llavors interi, dictà una disposició semblant.

Dimecres, en lo tren de la tarde, tornaren de la seva excursió los socis del Centre Catalanista que havian anat al Montseny. En lo número próxim publicarem la correspondencia.

Aquest any, per rahó de les circumstancies, no se celebraran les festes majors de Lloret de Mar y de Sant Feliu de Guixols.

La empresa del ferrocarril de Olot continua admetent à tots los peons que's presenten ab lo sou de deu rals diaris.

El dia 1er d' Agost vinent, en cumpliment de lo que prescriu lo art. 143 de la llei de Reclutament y Reemplàs, tindrà lloch l' ingrés en caixa dels xicots del reemplàs d' aquest any.

A principis de setmana visità lo Excm. Sr. Comte de Casp les obres de defensa que s' están fent en la badia de Reus.

S' ha constituit un Sindicat dels amos de les estacions de alumbrat elèctric de aquesta província, formant la Junta Directiva los senyors següents: President, Sr. Vilaseca d' Hostalrich; Vice-president, Sr. Plaja, de Figueras; Tesorero, Sr. Matas, de Tordera; Vocal, Sr. Cuffi, de Olot; Secretari, Sr. Ramió, de Gerona.

Agrahim al Sr. Administrador de Correus l' oferiment que s' ha servit fersos en atenta carta que hem rebut.

Han deixat de publicar-se los periódichs *El Eco de la Montaña*, de Olot, y *El Distrito Farnense*, de Lloret de Mar.

Diu un diari local que haventse augmentat totes les tarifes de consums en un 10 per 100 que paga el públich y cobra lo arrendatari, no ha sigut aumentat lo tipo en quin fou adjudicada la subasta; de modo que l' Ajuntament tindrà de pagar al Estat aquest 10 per 100 sense que l' percebi el arrendatari, que serà l' únic que'n surtirà beneficis. Sembla, segons diu, que hi ha qui's proposa demanar, fundat en aquest motiu, la nulitat de la subasta.

Nostre estimat consoci don Joan Vinyas y Comas, ha sigut nombrat Fiscal del Tribunal contencios-administratiu.

S' ha publicat lo número 9 de la reputada revista *Catalonia*, que conté l' següent interessant sumari:

«Gabriel d' Annunzio», per Joan Pérez y Jordà. — «Oda Espanya», per Joan Maragall. — «Contribució al estudi de la proxima transformació dels Estats europeus neo-llatins», per Joaquim Casas Carbó. — «Soletat», Lo darrer viatge, per Santiago Rusiñol. — «Ifigenia à Taurida», (acte segon), tragèdia de Gœthe, traducció de Joan Maragall. — «Juventut», de Gabriel Vicaire, traducció de E. Moliné y Brasés. — Bibliografia, per J. M. — Ecos polítichs de la premsa exterior. — Revista de Revistes, per J. P. J. — Grabats: «Gabriel d' Annunzio», «Lo darrer viatge», dibuixos de R. Pichot.

VARIETATS

Discurs filosòfic dels Bufadors d' Olot

(DOCUMENT DEL SIGLE XVIII)

(Continuació.)

Lo meu sentir y parer en materia tan dificultosa es que 'l sol ab la calor gran del estiu es la causa del ayre en los Bufadors d' Olot convertint algunas porcions d' ayga en vapor acuós que troba en las entranyas de la terra en ayre delicat y apacible.

Pera prova d' aquesta proposició s' ha de suposar la sentencia comuna dels filòsophs que ensenya que alguns elements se converteixen en altres (ó sia mediatalement ó immediatament, de que ara no instituhen cuestió) de qual parer fou Aristòtil, Sant Thomás, Ovidi, los Conimbricenses y Linze, y quan faltasen autors, sobrava la experiència que així ho ensenya, puig veyém que las naus holandeses portan uns terrossos de terra que 'ls serveixen de carbó, y 's converteixen en foix ardents, y algunas gotas d' ayga que 's llenyan en lo foix ab la sua gran activitat los consumeix y destrueixen la forma substancial del foix.

També s' ha de ponderar que l' ayga es un element molt fàcil d' admetre en si peregrins impresions y mudar-se en varis formes. Moltas vegades ha vist Girona en los polvorosos arenals de Ter abrasats del excessiu calor del estiu caure algunas gotas grans d' pluja d' alguna nuvola que passava, y al arribar en terra y tocar la pols, convertir-se en granotes. De l' ayga, refereix Linze, que moltes vegades se converteixen en cristalls y en pedras preciosas y del cristall tenim experiència en las muntanyas de Cadí hont s' ha donat renom de font del Cristall à una que per la sua rara frialdat ha convertit part de las suas aygas en preciosos cristall que després han trobat en ella algunes persones y altres persones que la han freqüentada per aquest prodigi. Lo pare Acosta escriu d' un estany que les suas aygas posades en uns caixons de fusta se converteixen en pedra dintre d' algunes horas y es molt forta y bona per a usos, de hont se conclou ab evidència que l' ayga es un element fàcil d' admetre peregrins impresions y mudar-se en varis formes.

Per arribant al cas que tenim entre mans de convertir-se l'ayga per la vehemència y activitat del calor en ayre sòl y saludable, es opinió de molts autors graves y experimentats que segueixen Linze, los Conimbricenses y Oviedo, y quan faltasen autors nos bastaria la esperiència tan clara en aquest particular que no la pot negar sino que ni conegut el sol al mitj del dia.

La primera esperiència es pendre una bola de bronze tota per dintre y que tinga sòls un foradet per lo qual se posaran algunes gotas d'ayga dins la bola, y desta manera s'ha incorporat en la bola y en l'ayga que te dintre, destruix la forma d'ayga e introduceix la forma d'aire convertint aquella ayga en ayre, de tal manera que basta per conservar lo braser encés, y es tan comuna aquesta esperiència entre les nacions septentrionals que en los brasers sempre posan la bola, així com he dit disposada, pera que l'ayga y conserve encesos; la qual esperiència he jo fet moltes vegadas en Espanya pera major certesa mia en aquesta veritat.

La segona esperiència es encara més comuna y manual, y es d'una poma que posantla al foix la calor li converteix algunes porcions aquées en ayre de modo que cada dia s'adverteix que ix l'ayre de la poma, y no perque antes lo tinguis sino que, com es de son natural tan ayguadora, la vehemència del foix li converteix aquellas parts en ayre.

La tercera esperiència es de llenya verda, que per ser ho més parts aquées que no la seca à la qual lo temps ha consumit aquelles porcions ayguadoras; si s'posa en lo foix la calor converteix part d'aquell humor aquéo en ayre de manera que s'dona à coneixer ab lo siular que fa al eixir per los poros oberts de la llenya y ab lo encendre moltes vegadas lo foix lo qual no fa la llenya feta per faltarli aquell vapor ayguador que puga convertirse en ayre.

Deixo la quarta esperiència que aportan alguns, y es de l'olla quan bull que la calor rarefà las parts de l'ayga y las converteix en gran part en sútil ayre com se veu per la esperiència si s'aplica una cedula encesa al costat de la coberta per hont l'olla puga respirar que al mateix punt la mata, si be's podria dubtar si es vapor lo que ix de la olla o si es ayre; pero lo més cert es que juntament ix de l'olla que bull ayre y vapor; y las parts més sútils de l'ayga se converteixen en ayre y las més crassas en vapor.

D'aquestas autoritats allegades y esperiències dalt ditas, se pot conjecturar més que probablement qual sia la causa del ayre en los Bufadors d'Olot assentant que es la calor gran del sol que, donant de plé en aquella muntanya cavernosa y prenen més forsa la sua activitat en la tosca, naturalment més apte pera la calor que altra pedras, converteix en ayre las parts més sútils d'algunes venas d'ayga ó vapor aquéo que calenta en las entranyas de la terra, y, no trobant aquell ayre així convertit per hont eixir sino per las bocas dels bufadors, que data porta ruit al modo que l'ayga tancada dins la bola de bronze s'converteix en ayre ab la calor del foix y, no trobant altra porta per hont eixir sino per lo foradet obert, per ell causa son efecte.

Que sia la calor del sol la causa única del ayre en los Bufadors d'Olot ho declara bastantament la mateixa esperiència per en lo hivern y en las primavera que lo sol te poe forsa no despedeixen los bufadors un alé d'ayre, sino es en algún rarum contingens que s'unissen algunes causas extraordinariamente pera produhirlo, y solament comensan à respirar quan lo sol en lo esliu apreta més ab sa calor, y creix l'ayre al pas que creix la calor y s'acaba quan la calor acaba. Y s'ha notat no pocas vegadas que l'ayga de major calor es major la vehemència del ayre, com al contrari menor quan es més templada la calor, ab que apar que no s'pot negar que l'sol ab la calor de estiu sia la causa del ayre en los bufadors.

Solament se podria posar en controversia qual sia la materia que la calor del sol converteix en ayre: si acas es l'ayga ó algún vapor aquéo ó si acas es la terra ó alguna exalació terrea. Perque també es sentencia d'algunos autors en las disputas dels meteoros que la exalació terrea algunes vegadas se converteix en núvols que algunes vegadas se resolen en ayre en lo endoch de convertirse en ayga; y que las exalacions terreas que Linze anomena parts menudas separadas de la terra se converteixen algunes vegadas en ayres, es sentencia d'Aristòtil la qual segueixen los Conimbricenses, Telles y Linze ab molts altres Paripateticis que s'pot dubtar si l'ayre dels bufadors pren son principi de l'ayga ó vapors aqueos, ó si l'ayre dels bufadors pren son principi de l'ayga ó exalacions terreas.

Lo meu sentir en aquest particular es que l'ayga ó vapor aquéo y no la terra ó exalació terrea es la materia de la conversio del ayre en los bufadors. Móume per aquesta resolucion l'autoritat d'Aristòtil, Sant Thomás y del Cardenal Toledo ab lo corrent dels doctors; perque aquells elements se converteixen més facilment entre si que tenen qualitats se publicas y semblants, que no aquells que las tenen dessemblants y contraries, y més simbolisa l'ayga ó vapor aquéo ab l'ayre que no la terra ó exalacions terreas, ab que més facilment se convertirà l'ayga ó vapor aquéo en ayre que no la terra ó exalacions terreas en los bufadors.

Que simbolisa més l'ayga ó vapor aquéo ab l'ayre que no la terra ó exalació terrea ab l'ayre, se prova ab facilitat, perque l'ayre, en la opinió més corrent que segueixen Aristòtil, los Conimbricenses, Rubio, Hurtado y Oviedo, es humit en summo y calent en excellenti; y l'ayga es freda y humida en la opinió més apadrinada y atmesa, la qual, a més de Aristòtil y l's autors citats, l'abrrassan també Sant Ambrós, Sant Damasceno, Sant Basilio y Plutarco, ab que l'ayga y l'ayre simbolisan y convenen en la qualitat humida, puig l'ayre es humit y l'ayga també es humida. Pero la terra y exalacions terreas son secas y fredas en la comuna opinió que segueixen Aristòtil, los Conimbricenses, Hurtado y Oviedo en los llochs citats, ab que l'ayre y la terra ó exalacions terreas no simbolisan en ninguna qualitat ans be son contraris en los dos, puig l'ayre es humit y calent y la terra es seca y freda; y aixis convenient l'ayre y ayga en una qualitat d'humitat, y essent contraris l'ayre y terra ó exalacions terreas en las dos qualitats, més fácil serà de creure que l'ayga ó vapor aquéo s'convertirà en ayre, que no la terra ó exalacions terreas se converteixen en ayre.

La proposició y resolució meva aixis confirmada s'prova encara millor ab la ratió natural, perque més facil cosa es pera una conversió destruir un contrari que no destruirne dos: sen aixis es que pera que l'ayga s'convertesca en ayre, solament s'ha de destruir un contrari qu' es la frialdat y pera que la terra ó exalacions terreas se converteixen en ayre s'han de destruir dos contraris, que son sequedad y frialdat. Luego més fàcil es de creure que en los bufadors d'Olot l'ayga ó vapors aqueos se converteixen en ayre que no creure que la terra ó exalacions terreas se converteixen en ayre.

Quant y més que en la terra ó exalacions terreas se troba una qualitat que l'sol, causa del ayre en los bufadors d'Olot, no pot destruir pera convertir la terra ó exalacions terreas en ayre. Perque la terra té la qualitat de seca in summum y l'sol ab lo seu calor no destrueix la sequedad sino que l'calor la aumenta com consta de la esperiència; luego lo sol, que es causa del ayre en los bufadors ab lo seu calor, no podrà destruir la sequedad de la terra ó exalacions terreas pera convertirlas en ayre; y es esperiència certa que la sequedad solament se destrueix per la humitat que es son contrari: sent aixis es que l'sol ab lo seu calor no introduceix humitat sino sequedad en la terra. Després clarament se veu que l'sol ab son calor no pot convertir en ayre la terra ó exalacions terreas.

Pero al contrari se percebeix y demostra ab claretat com l'ayga s'puga convertir facilment en ayre per causa del calor excessiu del sol en lo d'istiu. Perque l'ayga ó vapor aquéo solament se oposan ab l'ayre en la frialdat; sent aixis es que l'sol ab lo seu excessiu calor destrueix la frialdat. Prompte s'deixa molt be entendre com per causa del calor del sol l'ayga ó vapor aquéo de las entranyas de la terra se converteixen en ayre en los bufadors.

(Seguirà)

SECCIÓ LITERARIA

FLOR DE BOSCH

¡Y qué depressa los temps que vá!
Ja fá una anyada — ;quan de temps fá! —
qu' á la pubilla de Mas Reyné,
venint de fira, la vaig trová
vora dels roures de Puigpalté.

—¿Vols ma companya? —dichíhi al instant,
y ella, enrogida, los ulls baixant,
mitj riolera, me'n digué « sí »;
y xano xano tot conversant
anàrem fentre junts lo camí.

¡Com ho trobava lo jorn aquell
tot lo que veia bonich y bell
ab la pubilla poguent anar!
Ja no cabia casi ni en pell
de tant alegre que 'm vaig posar.

En la baixada de Garrumber
varem trovarne lo vell Traver.
Fá una rialla y 'ns diu: — ;Bon Deu!
minyons ;casori? ;com ha de ser!
;bona parell! ;quin goig fereu! —

¡Pobre María! quan lo sentí
son rostre pùdich d'hermos carmi
prest colorava gentil rubor
y vā mirarme breument á mi
! com bategava llavors son cor!

Los que passavan tot mitj rient
axis nos deyan la bona gent:
— ;noy ja's fet fira! ;bé t' has firat! —
y jo sentinholo de tant content
;si 'n caminaya d' enravenat!

Al ser á Farga, fins lo baylet
que l'sous engega per' quell indret
— ;quina parella! —fent petá l's dits
diu desseguida tot fent l' ullot
— ;vaja! ;quin dia menjem confits?

Quan ningú 'ns veia posantli 'l cor
tant foll parlava de mon amor
qu' alguna volta y ab tó de reny
ella mirantme, tot de traidor,
enrajolada, deya ;poch seny!

Al sé á la porta de casa seu
! com tremolava la meva veu!
que ni sabia sols dirlli res.
Vam despedirnos diguent « adeu »
y d' à les hores no 'us hem vist més.

Molts cops á soles estich pensant:
¡ qui sab si ella tot trastéjant
pels llochs qu' havíam recorregut
aqueells bells dies va recordant
vessants de joya, de joventut?

Si la troava — com jo anhel —
ab parauletes dolces com mel
renaixeria lo nostre amor,
y junts feríam de ditz un cel
sempre besantnos, cor sobre cor.

NARCIS DE FONTANILLES

Girona, 1892.

¡El tren ha mort un home!....

Ni 'ls crits del guardabarri ni 'ls del maquinista hi valgueren res. Arribá el tren, y agafant com una palla aquell home qu' estava al mitj de la via, el tombé, arrossegà, capirà, passaren las rodas pel seu coll, y allí quedà un munt de carn, com è final de la historia del infelis pastor en la plenitud de la seva vida.

Quedà son cap separat del tronch, y ajagut d'un costat sembla que reposés tranquilament damunt del coixí de sorra que terraplenava la via.

L'accident ocorregué sens poguerlo evitar ningú.

El guardabarri, cumplint ab son deber, formava cuydadós al pas del tren. Sols un pastor ab un remat de cabras, à l'altra banda del camí esperava que passés aquell ràpid comboy de carruatges. Al entrar el tren al desmont, xiulà com de costum la màquina. Ab aquell tò estrident s'esvarearen unes quantas cabras del remat pujant dalt la via. El pastor temerós del perill que corrian aquells animals quina custodia li confiaren, intentà ferlos posar à lloc segur. Ho consegui, mes... el tren l'arreplegà à n'ell. Allí quedà sens vida. Las cabras sense l'guia prosseguien després son camí cap al corral.. Diu, qui las vegé, que anaven avansant pausadament, pero sense fer cas de las herbas dels margs vorers, com si tinguessin coneixement del mal que deixaven radera.

Vareig veure la víctima, y l'quadro que oferia era horripitant. El cap al mitj de la via, y cinch metres més enllà jeyà el cos en un bassal de sanch, estirat, ab un bras sota l'espalla, plé de ferides. Una d'elles li tragué just el cor enfora mostrantlo demunt la torrada pell del seu pit.

Diu que aquell home no era dels pais. Qu'encara no feya mitj any que havia vingut. Se sabia que tenia dugas filles servint de criadas à la capital. Tothom qui 'l tractà se l'estimava. Era molt obligat, y may donà un res que dir. Un dia li preguntaren per son estat y digué qu'era casat. — ¿Y donchs, ahont teniu la dona? — ¡Qué sé jo! — ¿Que no llaurava gayre dret? — No massa; hauria tingut de castigarla molt, y per no ferho, vaig estimar més deixarla.

¡Qui sab si aquell cor visqué encongit tota la vida pels sufriments, y sols al arrancarli del pit trovà en aquest mon verdadera pau y calma!

¡Pobre pastor! Encara 'm sembla que l'veig al endemà à la sala de autopsia del cementiri de la vila. Aquell cos colpejat, el cor de un tò vermel·lit morat damunt la pell morena del pit, y el cap, jaquell cap de guillotinat! ab son cabell gris, las dues ferides del front y aquells dos ulls oberts que semblaven mirarme fixament mentres el doctor el tenia suspenys per una aurella...

¡Qui hagués pogut anar destriant punt per punt tota la historia d'aquell home, ercriurerla, comentarla ó compondre una elegia ben tendre! No pogué ser, no se'n recullí gayre cosa més que 'ls detalls d'una mort tant violenta. Qui sab! potser seria tant trista y sens recompensa final que val més condensarla ab lo plany que duya en si la noticia que s'anà escampant per la vila.

— ¿Qué no sabéu?

— ¡¡....!!

— ¡¡El tren ha mort un home!!

JOSEPH XIMENO PLANAS.

SECCIÓ COMERCIAL

Mercat de Gerona del dia 23 de Juliol

Especies	Mesures	Pesetas
Blat	QUARTERA DE 8 J. LITRES	22'00
Mestall	"	18'00
Ordi	"	9'00
Sébol	"	15'00
Civada	"	8'00
Besses	"	15'00
Mill	"	16'00
Panís	"	12'00
Blat de moro	"	16'00
Llobins	"	10'50
Fabes	"	13'00
Fabó	"	14'50
Fassols	"	40'00
Monjetes	"	28'00
Ous	Dotzena	0'90

SECCIÓ RELIGIOSA

SANTS DE LA SETMANA

Diumenge 24. — Sta. Cristina; St. Capitó.
Dilluns 25. — St. Jaume y St. Culpat.
Dimarts 26. — Sta. Anna.
Dimecres 27. — St. Pantaleó; Stes. Julianà y Semproniana.
Dijous 28. — Sts. Victor, Nasari y Celz.
Dijous 29. — Sts. Maria, Serafina y Beatriu; St. Llop.
Dissabte 30. — Sts. Abdón y Senén; Sts. Donatila y Teodora.

Quaranta Hores. — En la iglesia del Mercadal.

SECCIO D' ANUNCIOS

SORTIDAS DELS TRENS

LÍNEA DE TARRAGONA Á BARCELONA Y FRANSA

De Gerona à Barcelona

	Mati	Tarde
Corréu.	6'48	
Carregat.	10'37	
Omnibus.		3
Ràpit.		5'09

Los trens correus y omnibus portan cotxes de 1.ª, 2.ª y 3.ª, el de carregat de 3.ª y el ràpit de 1.ª y 2.ª.

LÍNEA DE SAN FELIU DE GUIXOLS Á GERONA

De Gerona á San Feliu

	Mati	Tarde
Tren de banyistes (Juriol y Agost)	5'09	
Correu.	8'54	
Mixte.	11'44	
Mixte.	3'22	
Correu.	5'35	

Tots los trens portan cotxes de 1.ª y 2.ª classe.

LÍNEA DE OLOT Á GERONA

De Salt (Gerona) á Amer

	Mati	Tarde
Núm. 2.	9'10	
Núm. 4.		3
Núm. 6.		6

Tots los trens portan cotxes de 2.ª y 3.ª classe.

ORDINACIONS

Pera Banyolas á las 9 y 11 matí (correu) y á las 2, 4 y 6 de la tarde. (Fonda del Centre y Casa Jandretà.)
 Pera Cassà de la Selva cada mitja hora (Pont de Pedra.)
 Pera Olot á las 11 matí (correu) y á las 6 de la tarde. (Fonda del Centre.)
 Pera La Bisbal á la 1 de la tarde. (Hostal de la Rossa, voltas d'en Rosés.)
 Pera Anglés, La Sellera y Amer, á las 10 matí (correu). Hostal de Miquel Boix. (Plassa del Grà.)
 Pera Salt tot lo matí fins á las 6 de la tarde (Pont de Pedra.)

De Gerona á Port-Bou

	Mati	Tarde
Omnibus.	8'39	
Cárrega.		12'43
Mixte.		5'40
Correu.		7'35

Lo tren omnibus porta cotxes de 1.ª, 2.ª y 3.ª, el de cárrega y mixte 2.ª y 3.ª y el correu 1.ª y 2.ª.

De San Feliu á Gerona

	Mati	Tarde
Correu.	4'32	
Mixte.	7'30	
Correu.		12'44
Mixte.		2'50
Tren de banyistes (Juriol y Agost)		5'40

Tots los trens portan cotxes de 1.ª y 2.ª classe.

De Amer (Gerona) á Salt

	Mati	Tarde
Núm. 1.	7'40	
Núm. 3.		1
Núm. 5.		4'30

Tots los trens portan cotxes de 2.ª y 3.ª classe.

Gran èxit en moltíssimes famílies

d' Espanya

La gran sopa Purés marca Baget-Reus

Recomanen son us totes les eminenties mèdiques del mon, per esser la mes agradable, econòmica, alimenticia y mes facil de digirir. Ab l'ús constant d' elles se consegueix mes facilitat en la digestió, fomenta la bellesa física y presta al cos un marcat caracter de lleureza y galanura. Lo poder nutritiu necesita de una materia asada en los aliments y aquest, se troba en las sopas «de PURÉS MARCA BAGET», que mantenen nostres humors en un saludable estat d'alcoicitat que no preserva del reumatisme,gota diabetis y demés dolencias originals.

Las classes, avuy posadas á la venta són: Puré de pessolsverts. — Puré de fabas. — Puré de llentias. — Puré de fassols. — Puré de flor de arroz. — Puré de flor de cibada. — Puré de flor de sigrons turrats de Font de Sauco y la gran «salsa universal».

PREUS DE VENTA

Un paquet que val pel públic un ral, produceix de 7 a 9 plats de sopa, y un paquet doble, que val dos rals, produceix de 15 a 17 plats.

PUNTS DE VENTA EN AQUESTA CAPITAL

Don Benet Massot. — Plaça del Marqués de Camps.
 » Ramón Lladdó. — Carrer de Barcelona, núm. 7.
 » Antoni Gruarmoner. — En Francisco, 4.
 » Llorens Massa. — Rambla
 » Emili Andrés. — Sta. Clara, 4.
 » Sebastià Alsina. — Mercaders, 20.

Representant exclusiu en la Província:

RAMÓN GISPERT.—GERONA

MAXIM FERNANDEZ

PERRUQUER DE S. M.

Ayga Minòxima vegetal pera tenyer lo cabell. No te rival en lo mon, perqué a més de sos efectes maravillosos, no taca ni perjudica la pell en lo més mínim.

Aquest assombrós y sorprendent específich, se usa en dita perruqueria.

5, Carrer de l' Argenteria, 5, entre sols

GERONA

Son tintures superiors
 las que en Máximo fabrica:
 tenyintse ab elles, senyors
 un vell, troba sense esforç
 dona jove, guapa y rica.

Tintura BISINA instantánea

CORREUS

Entradas

Madrid.	8'48 matí.
Barcelona.	8'48 m.
Fransa.	7'00 m. y 3'19 tarda
Puigcerdà y Ripoll.	5'30 m.
Olot y sa línia.	5'30
S. Feliu de Guixols	7'00 m. y 6 tarda
Amer y sa línia.	6'30 m.
S. Aniol y sa línia.	7'00 m.
Estanyol y sa línia.	7'00 m.

Sortidas

3'19 tarda.
7'00 matí.
8'48 m. y 8'00 nit.
11'00 m.
11'00 m.
9'00 m. y 6'00 tarda
10'00 m.
10'00 m.
10'00 m.

TO
TELEGRAMS
SETMANARI PORTA-VEU
DEL «CENTRE CATALANISTA DE GERONA Y SA COMARCA»

Redacció y Administració: Rambla de la Llibertat 31

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

Girona.	1 peseta trimestre
Vila.	1'25 id.

Estranger.	1'50 peseta trimestre
Un número sol.	0'10 id.